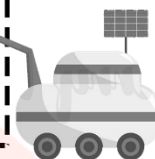

درس سیزدهم سر آغاز بیداری اسلامی

جهان غرب ابتدا با سطحی ترین و ظاهرترین لایه های هویتی خود با سایر جهان های اجتماعی از جمله جهان اسلام مواجه شد و بیش از هر چیز وجوه نظامی، سیاسی، اقتصادی، فناورانه و ... خود را به رخ کشید اما لایه های عمیق و عمیق تر آن از چشم اعضای سایر جهان های اجتماعی مخفی ماند.

🌐 نخستین رویارویی غرب متجدد با اسلام زمانی رخداد که :

قدرت های سیاسی جهان اسلام علی رغم رعایت ظواهر اسلامی استبداد قومی - قبیله ای بودند و عالمان دینی اغلب بر اساس ضرورت حفظ امنیت با آنها تعامل می کردند.

فقاقت و عدالت دو عنصر برتر در فرهنگ اسلام، در حاشیه مناسبت های قدرت های قومی، مهجور باقی مانده بودند ← دولت های کشورهای مسلمان، آسیب پذیری بیشتری در برابر کشورهای غربی پیدا کرده بود.

ضعف عزت و استقلال کشورهای اسلامی به دلیل ← قدرت نظامی، سیاسی، اقتصادی، و جاذبه های دنیوی کشورهای غربی، دولتمردان و رجال سیاسی جوامع اسلامی را مرغوب و شیفته فرهنگ غرب می ساخت.

حرکت ها و جنبش هایی را در مقابله با غرب بوجود آوردند.

نخستین بیدارگران اسلامی

به خطر جوامع غربی و شیوه ای که دولت های اسلامی در برابر آنان داشتند آگاه بودند.

نمونه‌هایی از حرکت‌های نخستین بیدارگران اسلامی : (۱) در ایران : حضور فعال عالمان دینی در مقابله با روسیه تزاری / تدوین رساله‌های جهادی / حرکت اصلاحی امیرکبیر / حکم میرزای شیرازی در تحریم تنباکو (۲) در دیگر کشورهای اسلامی : اقدامات سید جمال‌الدین اسدآبادی و شاگردان او

مهمترین ویژگی‌های نخستین بیدارگران اسلامی

به خطر کشورهای غربی برای جوامع اسلامی توجه داشتند و خواستار استقلال اقتصاد و سیاسی جوامع اسلامی بودند

به دنبال اصلاح رفتار دولت‌های اسلامی بودند

بیداری در بازگشت به اسلام و عمل به آن می‌دانستند

بسیاری از آنان وحدت امت اسلامی یا تشکیل قدرت واحد اسلامی و عزت جهان اسلام را دنبال می‌کردند و قومیت‌های مختلف را درون امت واحد اسلامی به رسمیت می‌شناختند

بیدارگران نخستین آشنایی عمیق با فرهنگ غرب و ابعاد دنیوی آن نداشتند / خطر غرب را در سلطه‌گری و قدرت سیاسی و اقتصادی می‌دیدند / دوری مسلمانان از عمل به سنت‌های اسلامی را عامل ضعف جوامع اسلامی می‌دانستند / گمان می‌کردند قدرت جوامع غربی به این دلیل است که عملکرد آنها اغلب همان است که مورد توجه اسلام نیز هست.

با شکل‌گیری استعمار و نفوذ کشورهای غربی در کشورهای اسلامی جریان اجتماعی دیگری موازی نخستین بیدارگران اسلامی شکل گرفت که شیفته غرب بودند :

(۱) نسل اول : منورالفکران

(۲) نسل دوم : روشنفکران

www.my-dars.ir

این گروه‌ها بیشتر در لژهای فراماسونری سازمان می‌یافتند.

منورالفکران : بیداری را در گذر از فرهنگ اسلامی و پیوستن به فرهنگ غربی معنا می‌کردند / اومانیزم : آدمیت / روشنگری مدرن را به منورالفکری ترجمه می‌کردند / لژ آدمیت و لژ بیداری نخستین لژهایی که منورالفکران در ایران تاسیس کردند.

ویژگی های منورالفکران غرب گرا

نسبت به کشورهای استعمارگر احساس خطر نمی‌کردند بلکه حضور سیاسی اقتصادی آنان را فرصت می‌دانستند

خواستار اصلاح رفتار دولت های اسلامی بودند (مشترک با نخستین بیدارگران) بیداری را بازگشت به اسلام نمی‌دانستند بلکه راه نجات را در تقلید از رفتار فرنگیان می‌دیدند

مفهوم امت و ملت اسلامی برای آنها بی‌معنا یا منفور بود و در مقابل به ناسیونالیسم که اندیشه سیاسی قوم‌گرایانه غرب متجدد بود روی آورده بودند مورد حمایت دولت های استعمارگر غربی بودند (این دولت ها با کمک آنها توانستند از موفقیت حرکت ها و جنبش هایی که توسط بیدارگران اسلامی در حال شکل‌گیری بود جلوگیری کنند)

منورالفکران غرب گرا در نهایت ← با حمایت کشورهای غربی حکومت های سکولار را در جوامع خود شکل دادند.

ریشه در اعتقادات و پیشینه تاریخی این کشورها نداشت.

قدرت آنها وابسته به قدرت جهانی استعمار بود.

اقدام به از بین بردن مظاهر دینی و اسلامی / حذف ساختار های اجتماعی

پیشین و ایجاد ساختار های اجتماعی جدید کردند.

آتاتورک در ترکیه / رضاخان در ایران / امان‌الله خان در افغانستان نمونه‌ای از حاکمان سکولار که آرمان‌های منورالفکران غرب‌گرا را با حمایت دولت‌های غربی دنبال می‌کردند.

منجر به استبداد استعماری شد
وابستگی به کشورهای استعمارگر و عمل مطابق منافع این کشورها
مخدوش ساختن استقلال سیاسی و اقتصادی جوامع اسلامی
سرکوب کردن مقاومت‌های مردمی برای حفظ هویت اسلامی

تشکیل حکومت منورالفکران

در واقع این کشورها به جای رسیدن و نزدیک شدن به کشورهای غربی همچنان خصوصیات کشورهای پیرامونی و استعمارزده را دارند.

شکل‌گیری جریان‌های چپ در کشورهای اروپایی :

- (۱) بر ذهن و اندیشه غرب‌گرایان کشورهای اسلامی تاثیر می‌گذارند
- (۲) نسل دومی از غرب‌گرایان در کشورهای اسلامی پدید آمدند؛ روشنفکران چپ (در اعتراض به حرکت‌های سیاسی نسل اول)

اعتراض روشنفکران چپ به روشنفکران نسل اول به دلیل اسلام‌ستیزی آنها نیست، بلکه از نوع اعتراضاتی است که طی قرن بیستم در کشورهای غربی نسبت به عملکرد اقتصادی نظام‌های لیبرالیستی و سرمایه‌داری شکل گرفت / روشنفکران چپ حرکت‌های خود را در چارچوب اندیشه‌های ناسیونالیستی، سوسیالیستی و مارکسیستی سازمان می‌دادند.

برخی حرکت‌های اجتماعی‌شان را آشکارا به صورت مکاتب غیر توحیدی مطرح می‌کردند.

روشنفکران چپ ← برخی دیگر از رویارویی مستقیم با باورهای دینی مردم خودداری می‌کردند حتی گاهی اندیشه‌های خود را در پوشش دینی بیان می‌داشتند.

در نهایت نوعی روشنفکری التقاطی چپ در کشورهای اسلامی پدید آمد.

حرکت های اعتراض آمیز روشنفکران چپ اغلب مورد حمایت بلوک شرق بود.

🌐 با فروپاشی بلوک شرق، روشنفکران چپ :

- ۱) در کشورهای اسلامی جاذبه خود را از دست دادند.
- ۲) تاثیر خود را در کشورهایی که زیر نفوذ بلوک غرب قرار داشتند از بین بردند.
- ۳) غرب گرایان این جوامع دیگر بار به اندیشه های لیبرالیستی غربی روی آوردند.

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir